

Mai Kivelä vas ym.

Lakialoite laiksi metsälain muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Aloitteessa esitetään metsälain (1093/1996) tarkentamista erittäin uhanalaisen jokihelmisimpukan eli raakun elinympäristöjen sekä muiden luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeiden vesiekosysteemien suojelemiseksi hakkuiden vaikutuksilta.

Metsälakiin esitetään sitovia suojavyöhykkeitä herkkien vesiekosysteemien läheisyyteen. Aloitteessa esitetään myös tarkennettavaksi kyseisten elinympäristöjen määritelmiä. Lisäksi esitetään korotusta euromäärään, jota sovelletaan määriteltäessä, onko metsänhoitotoimenpiteiden tekemättä jättämisen aiheuttama taloudellinen menetys vähäistä suurempi ja onko laissa tarkoitettu poikkeuslupa siten mahdollinen.

PERUSTELUT

Sitovat suojavyöhykkeet

Metsälainsäädäntö on nykyisellään liian tulkinnanvarainen turvaamaan luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeiden ja erityisen herkkien vesiekosysteemien suojelun hakkuualueilla. Tutkimustulokset osoittavat, että perinteiset noin 15 metrin levyiset suojavyöhykkeet eivät täytä metsälain vaatimuksia vesistöjen lähiympäristölle ominaisten kasvuolosuhteiden ja pienilmaston säilymisestä.

Liian lähellä vesistöä tehdyt hakkuut aiheuttavat haitallisten kiintoaineiden ja ravinteiden valumista valuma-alueelle, uomien umpeenkasvua sekä aiheuttavat muutoksia vesistöjen valaistus- ja lämpötilaolosuhteissa vaarantaen vesistön ekosysteemin.

Suojavyöhykkeisiin sitoutuminen on säädettävä pakolliseksi, koska pelkät suositukset ja muut vapaaehtoisuuteen perustuvat ohjelmat, kuten metsäsertifikaatit, eivät riitä takaamaan riittävää ympäristön suojelua. Tätä havainnollisti esimerkiksi Stora Enson hakkuiden Suomussalmen Hukkajoella kesällä 2024 aiheuttama, laajamittainen ja peruuttamaton raakkukannan tuho. Puutteita ympäristönsuojelun varmistamiseksi oli hankintaketjun jokaisessa vaiheessa. Esimerkiksi maanomistaja, jonka metsissä Stora Enso toteutti hakkuut, ei ollut mukana missään sertifiointissa, jolloin sertifikaatin kestävä metsätaloutta koskevat vaatimukset eivät velvoittaneet häntä.

Lakialoite LA 30/2024 vp

Stora Enso ei valvonut myöskään ELY-keskuksen ympäristösuositusten noudattamista hakkuualueella.

Tutkimustulosten mukaan metsälain 10 b §:n mukainen säännös luonnontilaisten tai luonnontilaisen kaltaisten elinympäristöjen ominaispiirteet säilyttävästä toiminnasta vaatii toteutuakseen vähintään 30 metrin suojavyöhykkeen vesistöä ympäröivässä metsäluonnossa. Tämän turvaamiseksi elinympäristökohtaista käsittelyä koskevan 10 b §:n 1 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi säännöksellä, jolla suojavyöhykkeiden perustaminen vesistöjen varsilla sijaitseviin metsiin tehdään pakolliseksi. Yleinen 30 metrin suojavyöhyke, jolla hakkuut olisi kielletty, koskisi kaikkien erityisen tärkeiden akvaattisten elinympäristöjen rannalla sijaitsevia metsiä.

Jokihelmisimpukan eli raakun elinympäristönä toimivia vesistöjä ympäröivät metsät vaativat sannottua laajemman suojavyöhykkeen. Raakku on erittäin uhanalaiseksi luokiteltu avainlaji ja yksi EU:n luontodirektiivissä (1992/43/ETY) listatuista yhteisön tärkeinä pitämistä eläinlajeista, joiden suojelemiseksi on osoitettava erityisten suojelutoimien alueita. Raakku vaatii selviytyäkseen tarkat, luonnontilaiset elinolosuhteet. Sen selviytymisestä riippuu vesiekosysteemin muiden eliölajien, kuten lohen ja taimen, selviytyminen. Raakut vaarannettaessa vaarannetaan useiden lajien selviytyminen ja kyseisten vesistöjen sekä niitä ympäröivien metsien monimuotoisuus moninkertaisesti. Suojavyöhykkeen kasvillisuus tarjoaa suojapaikkoja, kulkureittejä ja ravintoa kaloille, linnuille ja muulle eliöstölle.

Yleisen suojavyöhykkeen lisäksi aloitteessa ehdotetaan tiukempaa, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen erikseen määrittelemää mutta kuitenkin aina vähintään 50 metrin laajuista suojavyöhykettä sellaisten vesistöjen varsille, joissa esiintyy raakkukantoja. Esimerkiksi eroosioherkillä rinteillä suojavyöhykkeen tulisi olla mahdollisesti tätä leveämpi, paikallisen ELY-keskuksen tekemän arvion mukaisesti. Raakkupurojen suojavyöhykkeillä ei saisi tehdä raivauksia, hakkuuta, ojituksia tai maanmuokkauksia, ja hakkuujätteet olisi poistettava. Suojavyöhykkeille ei saisi jäädä ajouria eikä muita korjuujälkiä. Suojavyöhykkeet ovat raakulle elintärkeitä, sillä ne säilyttävät niiden elinympäristöjä ja lisääntymispaikkoja sekä suojaavat veden laatua ja lämpötilaa erityisesti hellekausina.

Lakiin kirjatut pakolliset suojavyöhykkeet velvoittavat metsätaloustoimijat noudattamaan suojavyöhykesääntöjä vapaaehtoisuuteen perustuvan toiminnan sijaan. Pakollisilla suojavyöhykkeillä varmistetaan luonnon monimuotoisuuden säilyminen metsälaissa, luonnonsuojelulaissa (9/2023), luontodirektiivissä ja lintudirektiivissä (2009/147/EC) asetettujen edellytysten mukaisesti sekä varmistetaan tarvittavien erityistoimenpiteiden toteutuminen erittäin uhanalaisten raakkujen elinympäristöjen suojelemiseksi. Lakiin kirjattu menettely velvoittaa ympäristövastuun kantamiseen myös nyt sertifiointijärjestelmien ulkopuolella olevalla metsäalalla, joka kattaa noin 10 prosenttia Suomen kokonaismetsäalasta.

Pakollinen 30 metrin yleinen suojavyöhyke sekä raakkupopulaatioita erikseen suojaava vähintään 50 metrin suojavyöhyke ovat välttämättömiä luonnon monimuotoisuutta koskevien sitovien velvoitteiden noudattamiseksi. Suojavyöhykkeiden laajuus ja pakollisuus on kirjattava metsälakiin nimenomaisesti, jotta niitä koskevien sääntöjen noudattamiseen hakkuualueilla ei jatkossa sisälly tulkinnanvaraisuutta.

Lakialoite LA 30/2024 vp

Monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeiden elinympäristöjen täsmentäminen

Aloitteessa ehdotetaan myös lain 10 §:n 2 momentin täydentämistä uudella 1 a kohdalla siten, että uhanalaisen eliölajin elinympäristönä toimivien vesistöjen välittömät lähiympäristöt mainittaisiin nimenomaisesti lain tarkoittamina erityisen tärkeinä elinympäristöinä. Siten kaikki vesistöt, jotka toimivat elinympäristöinä luontodirektiivissä ja lintudirektiivissä listatuille uhanalaisille eliölajeille, olisi turvattava riittävällä suojavyöhykkeellä.

Lisäksi 10 §:n 2 momentin luetteloon ehdotetaan uutta 1 b kohtaa, jonka nojalla myös momentin 1 kohdassa tarkoitetuista puroista ja noroista ylävirtaan sijaitsevien vesialtaiden välittömiä lähiympäristöjä on pidettävä erityisen tärkeinä elinympäristöinä. Nykyinen 10 §:n 2 momentin 1 kohdan suppea tulkinta on luonnonsuojelullisesti kelvoton, sillä ylävirran hakkuut voivat tuhota muutoin suojavyöhykkeellä suojatun vesistökohteen, jolloin kohteen suojelemiseksi tehdyt toimenpiteet käytännössä mitätöityvät.

Poikkeuslupasäännöksen euromäärän tarkistaminen

Aloitteessa ehdotetaan myös metsälain 11 § muutettavaksi siten, että "vähäisen menetyksen" ylärajaa nostetaan 3 000 eurosta 8 000 euroon. Pykälän mukaan silloin, jos lain 10 a ja 10 b §:ssä tarkoitettujen suojeluvelvoitteiden täyttämistä tai rajoitteiden noudattamisesta aiheutuu maanomistajalle tai oikeuden haltijalle metsäntuoton vähenemistä tai muuta taloudellista menetystä tai haittaa, mikä ei ole vähäistä, metsäkeskuksen tulee maanomistajan tai erityisen oikeuden haltijan hakemuksesta myöntää poikkeuslupa toteuttaa hoito- ja käyttötoimenpiteet tavalla, josta asianomaiselle aiheutuva menetys jää vähäiseksi. Menetys katsotaan nykyisen pykälän mukaan vähäiseksi, kun 10 §:n mukaisten kohteiden käyttörajoitusten aiheuttama taloudellinen menetys on pienempi kuin neljä prosenttia poikkeuslupan hakijan sen metsäkiinteistön markkinakelpoisen puuston arvosta, jolla käsittelyalue sijaitsee, tai alle 3 000 euroa. Nykyisin ongelmana on, että käytännössä kaikki suojavyöhykevaatimuksen piiriin muutoin sisältyvät hakkuualueet ylittävät 3 000 euron rajan, jolloin lain tosiasiallinen vaikutus ympäristön suojelemiseksi mitätöityy. Yläraja oli 4 000 euroa 1990-luvulta metsälain edelliseen uudistukseen saakka, ja yleinen inflaatio ja kantohintojen kehittyminen huomioiden vastaava oikea taso olisi nykyisin 8 000 euroa.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

metsälain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan metsälain (1093/1996) 10 b §:n 1 momentti ja 11 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 1085/2013, sekä

Lakialoite LA 30/2024 vp

lisätään 10 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 1085/2013, uusi 1 a ja 1 b kohta seuraavasti:

10 §

Monimuotoisuuden säilyttäminen ja erityisen tärkeät elinympäristöt

Monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeät elinympäristöt ovat luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia kohteita, jotka erottuvat ympäröivästä metsäluonnosta selvästi. Näiden kohteiden ominaispiirteitä ovat:

- 1 a) uhanalaisen eliölajin elinympäristönä toimivien vesistöjen välittömät lähiympäristöt;
- 1 b) 1 kohdassa tarkoitetuista puroista ja noroista ylävirtaan sijaitsevien vesialtaiden välittömät lähiympäristöt;

10 b §

Elinympäristökohtainen käsittely

Edellä 10 §:n 2 momentin 1, 1 a, 1 b ja 2 kohdassa tarkoitetuissa elinympäristöissä voidaan tehdä varovaisia poimintaluonteisia hakkuita, jotka säilyttävät puuston luonnontilaisena tai luonnontilaisen kaltaisena siten, ettei elinympäristön luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen vesitalous muutu. Hakkuita ei kuitenkaan saa tehdä suojavyöhykkeellä, jonka on ulotuttava vähintään kolmenkymmenen metrin etäisyydelle kyseisissä kohdissa tarkoitetuista lähteistä, puroista, noroista tai lammista taikka puron tai noron ylävirtaa edeltävästä vesialtaasta. Sellaisen vesistön varrella, jossa esiintyy jokihelmisimpukkaa (*Margaritifera margaritifera*), elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus määrää suojavyöhykkeen aluekohtaisesti, kuitenkin vähintään viidenkymmenen metrin levyiseksi.

11 §

Poikkeushupa

Menetys katsotaan vähäiseksi, kun 10 §:n mukaisten kohteiden käyttörajoitusten aiheuttama taloudellinen menetys on pienempi kuin neljä prosenttia poikkeusluvan hakijan sen metsäkiinteistön markkinakelpoisen puuston arvosta, jolla käsittelyalue sijaitsee, tai alle 8 000 euroa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lakialoite LA 30/2024 vp

Helsingissä 3.9.2024

Mai Kivelä vas
Johannes Yrttiaho vas
Veronika Honkasalo vas
Jessi Jokelainen vas
Pia Lohikoski vas
Aino-Kaisa Pekonen vas
Anna Kontula vas
Laura Meriluoto vas
Timo Furuholm vas
Hanna Sarkkinen vas
Minja Koskela vas